

АНОТАЦИИ НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ НА ДОЦ. Д.ПС.Н. МАНОЛ НИКОЛОВ МАНОЛОВ

за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“
по област на висше образование **3. Социални, стопански и правни
науки,**
професионално направление **3.2. Психология** (Педагогическа и
възрастова психология)

Публикациите (20 броя) за рецензиране по конкурса могат да бъдат класифицирани. По вид: монография – 5 броя; статии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация- 2 броя; статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове – 12 броя; университетско учебно пособие – 1.

МОНОГРАФИИ

1. **Манолов, М.** (2025). В огледалото на темперамента. Развитие и предизвикателства в ранна детска възраст. Издателство: Манол Манолов, печат „Колор принт БГ“ ЕООД. ISBN 978-619-91664-6-8, стр. 181. COBISS.BG-ID 70210312 – *Хабилитационен труд*

Монографията представя анализ на детския temperament като биопсихосоциален конструкт с ключово значение за ранното развитие. Във въведението авторът аргументира нуждата от локален, български прочит на temperamentната теория, отчитайки значението ѝ за адаптацията, емоционалната регулация и възникването на трудности в поведението.

Първата глава очертава еволюцията на теоретичните парадигми – от класическите типологии на Хипократ и Гален до съвременните модели на Thomas & Chess, Rothbart и Kagan. Подчертава се, че temperamentът е относително стабилна, но податлива на социални влияния структура, която служи като медиатор между биологията и средата. Направен е обстоен преглед на емпиричните доказателства за устойчивостта на temperamentните черти и тяхната прогностична стойност за последващото личностно функциониране.

Втората глава представя резултати от оригинално емпирично изследване с участието на 140 деца на възраст 3–7 години. Използвани са утвърдени психометрични инструменти за оценка на temperament (въпросник по Rothbart) и поведенчески индикатори (SDQ). Научните изводи потвърждават значими корелации между негативната емоционалност, инхибиторния контрол и социално-емоционалните трудности. Установено е, че високата активност и емоционална реактивност повишават риска от хиперактивно поведение, тревожност и социална дезадаптация. Регресионните анализи показват, че temperamentните черти са предиктори както на трудностите, така и на проявите на силни страни – като социална ангажираност и емпатия. Допълнително, родителските възприятия често се влияят от собствените им емоционални състояния, включително тревожност и депресивност.

Третата глава разработва модел на интервенции, базирани на темпераментните характеристики. Разгледани са стратегии за работа с родители (насърчаване на чувствителност и последователност), с учители (адаптиране на подходи към трудни темпераменти) и с децата (емоционално обучение, развитие на саморегулация). Подчертава се, че „добро съвпадение“ между темперамент и среда (goodness of fit) е условие за психично благополучие.

2. **Манолов, М.** (2024). Българският цинизъм. Крос-културален анализ. Велико Търново: УИ "Св.св. Кирил и Методий", ISBN: 978-619-208-390-8, COBISS.BG-ID – 64344840

Монографията представя социалнопсихологически и културно-антропологичен анализ на феномена цинизъм в български контекст и го съпоставя с емпирични данни от САЩ и Великобритания. Във въведението авторът свързва цинизма с по-ранните си изследвания върху автодискриминацията, поставяйки акцент върху типичните български нагласи към колективната идентичност и социалната пасивност. Подчертава се, че цинизмът при българите често се проявява като отрицание към собствената етническа група и води до групова безотговорност и отказ от социална ангажираност.

Първата глава е посветена на културно-историческото формиране на българския национален характер. Разглеждат се трансгенерационните предавания на ценности, ролята на православие, богомилството, социалната пасивност и социалната изолация. Авторът формулира тезата за „социален вакуум“, в който българинът функционира като отделен от институциите, с доминиращи родови и индивидуалистични стратегии за оцеляване. Развива се концепцията за „ординарния българин“ като стабилен, но извънисторически и често аполитичен субект, чиято социална принадлежност се дефинира през „втората мрежа“ на личните връзки, а не чрез идентификация с държавата.

Втората глава теоретизира цинизма като социално-психологическа нагласа, базирана на недоверие, негативна оценка на човешката природа и отхвърляне на легитимността на институции. Разгледани са концептуалните връзки между вярата в игра с нулева сума (Zero-Sum Beliefs), социалните аксиоми, автостереотипите и социалния цинизъм. Особено внимание се отделя на начина, по който циничната нагласа корелира с автоагресия, автостигматизация и емоционално отчуждение. Авторът подчертава, че при българите цинизмът често защитава крехко самоуважение чрез изместване и проекция.

Третата глава представя крос-културно емпирично изследване с участието на три национални извадки – от България, Великобритания и САЩ. Използвани са стандартизирани психометрични инструменти за измерване на цинизъм, самоуважение и нарцистични тенденции. Резултатите потвърждават хипотезата за по-високи нива на цинизъм и по-ниско самоуважение при българските участници, като връзката между цинизма и самоуважението е отрицателна. Наблюдава се и културно специфичен профил на интерперсонална виктимност, който потвърждава тезата за автодискриминация в социалните нагласи на българите.

Изводите очертават комплексна и критична картина на културната психодинамика на българския цинизъм. Авторът предлага теоретичен модел, според който цинизмът в български контекст не е просто негативна нагласа, а

адаптационна стратегия в условия на социална фрустрация, историческо недоверие и институционална неефективност. Подчертава се нуждата от целенасочени културно-чувствителни политики и образователни интервенции, насочени към възстановяване на доверие, колективна идентичност и социална отговорност.

- 3. Манолов, М., Иванов, Ив. (2023).** Публични политики спрямо полово-ролевите стереотипи и нагласи, водещи до насилствени отношения в българското семейство (политики и практики). Велико Търново. Издателство Фабер. ISBN: 978-619-00-1612-0, COBISS.BG-ID - 59781640, 119 стр.

Монографията анализира взаимовръзката между обществените нагласи, полово-ролевите стереотипи и проявите на насилие в семейната среда в България, разглеждайки ги в контекста на социалната политика и европейските нормативни рамки. Тя съчетава теоретичен анализ с емпирични данни и формулира практически препоръки, ориентирани към институционалните стратегии за справяне с домашното насилие.

Първата глава, изследва психологическите и социокултурните основи на семейното насилие чрез анализ на нагласите, предразсъдъците и механизмите на патологична комуникация. Авторите предлагат интерпретация на привързаността като предиктор за насилствени поведения. Разгледани са трите основни стила на несигурна привързаност (тревожен, избягващ и дезорганизиран) и връзката им с насилието — както от страна на извършителя, така и при жертвата. Емпиричните изводи, подкрепени от мета-анализи, подчертават доминиращата роля на тревожната привързаност в цикъла на виктимизация и агресия.

Втората глава представя резултати от смесено изследване: количествено (анализ на нагласи и стереотипи при национална извадка) и качествено (фокус групи и интервюта в различни области на страната). Резултатите показват висока разпространеност на нормализирани вярвания, които легитимират мъжкия контрол и ограничават женската автономия. Особено тревожна е липсата на институционална реакция и консистентна политика. В изследването са идентифицирани и културно обусловени нагласи, поддържащи търпимост към насилие, особено при по-ниско образование и социално изолирани групи.

Третата глава е посветена на формулиране на политически препоръки. Авторите предлагат стратегическа рамка за институционална интервенция, като настояват за въвеждане на образователни програми за емоционална грамотност, семейно възпитание и скрининг за рискови нагласи в училищна и социална среда. Акцентът е поставен върху необходимостта от системна работа с управленските структури и политическите елити при формиране на публични политики, които разпознават, осъждат и адресират насилието като структурен социален феномен.

Ключов извод на монографията е, че насилието в семейството е не просто индивидуален девиантен акт, а социалнопсихологически симптом, поддържан от културно обусловени вярвания и институционална безпомощност. Авторите призовават за системна и научно обоснована политика, базирана на емпирични данни и културна рефлексия.

4. **Манолов, М., Добрев, Д. (2021).** Политическата психология в полето на българските етнопсихологически особености. Пловдив. Издателство Манол Манолов. ISBN: 978-619-91664-3-7, COBISS.BG-ID 44956680, стр. от 257 - 471.

Монографията предлага оригинален и критически прочит на политическата психология, като я осмисля през призмата на българските етнопсихологически специфики. Трудът е структуриран в две взаимосвързани части, всяка от които има собствена изследователска тежест, но заедно те изграждат цялостна визия за взаимодействието между културни модели, идентичност и политическо поведение.

Първата част, разработена от Добрин Добрев, очертава критична рамка към традиционната западна политическа психология, акцентирайки върху нуждата от нова парадигма, адекватна за анализ на политическите процеси в културно обусловени общества като българското. Авторът подлага на дълбок теоретичен анализ концепти като власт, държава, лидерство и политическа идентичност, и разглежда политическите идеологии като културно обусловени конструкти, които не могат да се разглеждат изолирано от историческия и социалния контекст. Един от ключовите изводи в тази част е, че западната парадигма в политическата психология – доминирана от бихевиористки и емпирични модели – не отчита трансмисията на колективни ценности и исторически травми, които оформят политическата култура в посттоталитарните общества.

Втората част, написана от Манол Манолов, развива етнопсихологически анализ на българската политическа идентичност. Чрез прецизно проследяване на исторически етапи – от времето на прабългарите и славяните до Априлското въстание и изграждането на националната държава – авторът очертава основни черти на българския национален характер: амбивалентност към властта, автостигматизация, колективен фатализъм и дефицит на политическа ангажираност. В тази част се поддържа тезата, че приемането на християнството е оказало дълбоко дезинтегративно въздействие върху националното обединение, заменяйки предишните форми на социална кохезия с нови йерархични структури, чието възприемане е било нееднозначно.

Монографията включва и емпирично изследване на съвременните автостереотипи на българина, което показва, че макар ценностният модел да се запазва относително стабилен, се наблюдава ръст на индивидуализъм, политическа апатия и отстъпление от идеята за обществено благо. В последната глава авторът анализира четири исторически фигури – Раковски, Левски, Бенковски и Стамболов – не просто като биографии, а като символи на политическо лидерство, възплаващо или противоречащо на народопсихологическите тенденции.

Основни научни приноси на труда включват: (1) утвърждаване на критическия подход като релевантен метод в политическата психология; (2) изграждане на интердисциплинарна връзка между етнопсихология, историческа социология и политическа наука; (3) въвеждане на модела за „лутаща се политическа идентичност“ като обяснителна рамка за политическото поведение в България; и (4) формулиране на препоръки за възстановяване на доверие и лидерство, основано на колективна идентичност и историческа осъзнатост.

- 5. Манолов, М., Стоянов, Ив. (2021).** Психология на родителските стилове в полето на жизнения смисъл. Университетско издателство "Св. св. Кирил и Методий", ISBN 978-619-208-151-5, COBISS.BG-ID 1285541860 стр. 102-203.

Монографията изследва взаимодействието между родителските стилове и субективното преживяване за смисъл в живота, като интегрира психологически, културологични и системни перспективи върху семейството. Основната изследователска хипотеза е, че наличието на жизнен смисъл при родителя е положително свързано с практикуването на авторитетен стил родителстване, докато неговото отсъствие е предпоставка за авторитарно или позволяващо възпитание.

Първата част е посветена на типологиите на родителско поведение, като се използва класическата схема на Baumrind за авторитарен, авторитетен и позволяващ стил. Авторите представят български психометричен инструмент за оценка на родителско поведение, включващ фактори като вербална враждебност, топлина и включване, обяснение на последици и демократично участие. Акцент е поставен върху връзката между стила на родителстване и емоционалното развитие на детето, социалната му компетентност и саморефлексията като условие за автономия.

Втората част анализира семейството като система през призмата на народопсихологията и системната теория (Минухин, Сатир). Особено внимание е отделено на културните модели на отглеждане в България, патерналистичната роля на майката и отдръпването на бащата от възпитателните процеси. Подчертава се рисковата тенденция към приписване на смисъл на живота чрез детето, което може да доведе до трансгенерационни конфликти, ригидна йерархия и психологическо обсебване. Разглеждат се и функциите на семейството – от емоционалната регулация до социализацията – като фактори за идентичността на детето и психичното му здраве.

Третата част включва емпирично изследване с българска извадка, чрез което се установява, че високите нива на преживян житейски смисъл корелират с по-чести прояви на авторитетно родителстване – топлина, ясни правила, обяснение на последици. Обратно, при отсъствие на смисъл и търсене на лична идентичност се наблюдават по-високи стойности по мащабите за позволяващ и авторитарен стил. Данните потвърждават, че родителската несигурност и ниската самооценка се отразяват неблагоприятно върху стабилността на семейната среда.

Научният принос на труда се състои в: (1) разработване на психологически модел, който свързва родителстването с екзистенциалната осмисленост на личността; (2) създаване на нов психометричен инструмент за оценка на родителски стил в български културен контекст; (3) интеграция на народопсихология и системна теория в анализ на съвременната българска семейна динамика.

НАУЧНИ СТАТИИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

- 6. Манолов, М. (2024).** Българска адаптация на скалата за склонност към интерперсонална виктимизация (СИВ) - Библиотека Диоген, бр. 32, том 1,

стр. 55-72. УИ "Св.св. Кирил и Методий", COBISS.BG-ID - 1225567716, ISSN: 2367-9549 (Online), ISSN: 1314-2763 (Print), <https://doi.org/10.54664/CYMP7323>

Изследването представя психометричната адаптация на Скалата за интерперсонална виктимизация (TIV; Gabay et al., 2020) към българска културна среда. Основният изследователски въпрос е дали четирите фактора на оригиналната скала – морален елитизъм, руминация, липса на емпатия и нужда от признание – запазват структурата си при българска извадка. В изследването участват 1796 лица, като факторният анализ потвърждава четирифакторен модел, но с културно-специфично припокриване между факторите „руминация“ и „нужда от признание“. Резултатите сочат, че българите проявяват високи стойности по морален елитизъм и липса на емпатия, свързани с тревожен и избягващ стил на привързаност. Крос-културни различия с англосаксонски и азиатски извадки подкрепят тезата за влиянието на културните нагласи върху интерпретацията на междуличностни конфликти. Авторът предлага интерпретация през призмата на морален перфекционизъм и автодискриминация и подчертава значението на резултатите за превенция чрез образователни и терапевтични интервенции.

7. **Манолов, М. (2024).** Динамика на възприятията за Аз-а в полето на статусите на идентичност. В: Съвременна хуманитаристика, vol. 20, 1, стр. 86-100. Бургаски свободен университет. Център по хуманитарни науки. ISSN 1313-9924. COBISS.BG-ID - 1125170660.

Целта на изследването е да се установи как възприятието за трите аспекта на Аз-а (реален, идеален, задължителен) варира в зависимост от идентичностния статус (постигната идентичност, мораториум, предрешена идентичност, дифузия). Използвани са Ego Identity Process Questionnaire (EIPQ) и теорията за разкъсаността на Аз-а (Higgins, 1987) при извадка от 378 лица. Резултатите показват, че личностните черти доминират във всички форми на самоописание, но в различна степен спрямо статусите. При статус „мораториум“ се наблюдават най-високи нива на вътрешен конфликт и негативни емоции, докато „постигната идентичност“ се свързва с по-високо емоционално благополучие и интегрираност. „Идеалното Аз“ се свързва със стремеж към положителни емоции и ценности, а „Аз трябва“ – с повишено чувство за дълг и социални роли. Изследването подчертава значимостта на идентичностния статус за емоционалната регулация и автоконцепцията и предлага интерпретативна рамка за диагностика и интервенции при юноши и млади възрастни.

8. **Манолов, М. (2023)** ОБЗОР ВЪРХУ БАЗИРАНИТЕ НА ДОКАЗАТЕЛСТВАТА ПОДХОДИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДОМАШНОТО НАСИЛИЕ. В: НАСИЛИЕТО в българското семейство: сборник с доклади от научно-практическа конференция, 21.апр.2023 г., Велико Търново. – В. Търново: Фабер, 2023., Национален референтен списък: ID № 4931, ISBN: 978-619-00-1672-4, COBISS.BG-ID – 62967304

Докладът анализира ефективността на международно утвърдени програми за първична, вторична и третична превенция на домашното насилие, с фокус върху тяхната приложимост в български контекст. Основният изследователски въпрос е какви интервенции, базирани на доказателства, могат да бъдат адаптирани към образователната, социалната и правната система у нас. Представени са утвърдени училищни програми като Fourth R, Safe Dates, Green Dot, както и моделът Duluth за работа с извършители. Резултатите от международни мета-анализи потвърждават ефективността на интервенции, които включват ролево моделиране, когнитивно-поведенчески техники и активна работа със странични наблюдатели. Изводите подчертават липсата на системна първична и вторична превенция в България и нуждата от интеграция на такива програми в училищната и общностна среда.

- 9. Манолов, М. (2021).** Цинизмът като нагласа при българите. Предпоставки при възпитанието на детето. В: Психология на развитието. УИ на ПУ "Паисий Хилендарски" ISSN 1313-759X. Online ISSN 2738-7240. COBISS.BG-ID - 1125168356, главен редактор доц. д-р Юрий Янакиев.

Изследването анализира връзката между цинизма като социалнопсихологическа нагласа, автодискриминацията и родителските послания в ранното детство. Основният изследователски въпрос е дали циничната нагласа към себеподобните корелира с ниско самочувствие, враждебност и възприятие за дискриминация. Използвани са скали за цинизъм, агресия, дискриминация и самооценка при извадка от 382 българи. Резултатите показват, че над 85% от респондентите приписват на своите сънародници негативни характеристики, като завист, песимизъм и себелюбие. Клъстерният анализ показва, че най-високи нива на цинизъм се наблюдават при лица с висока враждебност и усещане за дискриминация, както и понижено самочувствие. Интервюта с майки на малки деца разкриват, че възпитанието често включва послания, които обезстойностяват преживяванията на детето и поощряват конформизъм, което поставя основите на ниска самооценка и социална изолация. Авторът предлага концептуална рамка, в която цинизмът се разглежда като механизъм за психологическа защита, прерастващ в автодискриминативни нагласи.

НАУЧНИ СТАТИИ НА ЧУЖД ЕЗИК

- 10. Manolov, M., Ivanov, Iv., Chavdarova, V. (2023).** Gender-Role Stereotypes in the Bulgarian Family: Cross-Generational Transmission of Gender Attitudes. Societies. 2023; 13(7):152. <https://doi.org/10.3390/soc13070152>.

Статията изследва междупоколенческото предаване на полово-ролевите стереотипи в българското семейство чрез мащабно количествено ($n = 2800$) и качествено изследване ($n = 700$ в 35 фокус групи). Основният изследователски въпрос е дали възрастта, социалният контекст и семейната динамика влияят върху устойчивостта и трансформацията на традиционните полови роли. Факторният анализ разкрива два устойчиви измерения на стереотипите – очаквания към жените и към мъжете – които варират значимо между възрастовите групи. Най-

ниски нива на стереотипност се наблюдават при младите (до 28 г.), докато групите 29–40 и над 50 г. проявяват най-високи стойности. Клъстерният анализ показва, че традиционните нагласи преобладават в социално изолирани и бедни региони. Авторите заключават, че социалната роля на пола е динамична и зависи както от възрастовите кризи, така и от регионални, образователни и културни фактори, подчертавайки нуждата от целенасочени политики за промяна на нагласите.

11. Manolov, M., Stoyanov, Iv. (2025). The relationship between coping strategies and attachment styles in adolescents: implications for psychological resilience. *Psychological Thought*, vol. 18(1). South-West University “Neofit Rilski”. pages - 117-132

Изследването анализира връзките между стиловете на привързаност и копинг стратегиите при 306 български зрелостници. Използвани са CSI и ECR-R въпросници, като основният въпрос е как нивата на тревожност и избягване в привързаността влияят върху избора на адаптивни и дезадаптивни копинг механизми. Резултатите показват, че сигурната привързаност е свързана с адаптивни стратегии като решаване на проблеми и търсене на социална подкрепа. Високи нива на тревожност и избягване корелират с повишено използване на неадаптивни стратегии – самокритика, социално оттегляне и желание за избягване. ANOVA потвърждава, че както тревожността, така и избягването значително понижават използването на емоционално ангажирани и проблемно-ориентирани стратегии. Авторите подчертават значението на терапевтични интервенции, насочени към подобряване на сигурността в привързаността с цел укрепване на психологичната устойчивост.

12. Manolov, M., Avramova-Todorova, G. (2023). DEVELOPMENT OF PERSONAL COMPETENCES THROUGH STEM: EVIDENCE-BASED METHODS AND THEIR USE IN EDUCATIONAL SYSTEMS. *EDULEARN23 Proceedings, 15th International Conference on Education and New Learning Technologies, Palma, Spain. 3-5 July, 2023.* Pages: 7007-7015 ISBN: 978-84-09-52151-7, ISSN: 2340-1117, doi: 10.21125/edulearn.2023, Publisher: IATED <https://library.iated.org/publications/EDULEARN23/start/1125>

Целта на доклада е да очертае научно обосновани подходи за измерване на ефективността на STEM образованието върху развитието на личностни компетентности – критично мислене, емоционална интелигентност, адаптивност, креативност и самооценка. Анализирани са утвърдени международни инструменти като MSLQ, SMQ, CAT, CAS и 21st Century Skills Assessment, и се обсъжда тяхната приложимост в българската образователна система. Основен акцент е поставен върху необходимостта от създаване на мултидименсионален инструмент за оценка на STEM ефективността, съобразен с локалните условия. Авторите подчертават, че съчетаването на когнитивни, емоционални и мотивационни измерения е от решаващо значение за устойчивото развитие на 21-вековни умения у учениците.

- 13. Manolov, M. (2023).** EXPLORING THE RELATIONSHIP BETWEEN ATTACHMENT STYLE AND THE TENDENCY FOR INTERPERSONAL VICTIMHOOD IN CROSS-CULTURAL SAMPLE. IJASOS- International E-journal of Advances in Social Sciences 9 27 417–428. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10459408>

Статията изследва връзката между стиловете на привързаност и склонността към интерперсонална виктимизация (TIV) в три културни контекста – България, САЩ/Великобритания (англосаксонски) и Азия (предимно Китай). При 391 участници са приложени въпросниците за стил на привързаност (AAQ) и TIV (Gabay et al., 2020). Основната хипотеза потвърждава, че при българите се наблюдават най-високи стойности по всички скали на TIV, особено морален елитизъм и нужда от признание, които корелират с тревожна и избягваща привързаност. При азиатците липсва значима връзка между стиловете на привързаност и TIV, докато при англосаксонците се установява корелация между тревожност и липса на емпатия. Руминацията е свързана с всички стилове и във всички култури. Резултатите подчертават културно-специфичната динамика на интерперсоналните нагласи и значението на привързаността като предиктор за възприятие на виктимизацията, особено в индивидуалистични и самоотричащи се култури като българската.

- 14. Manolov, M. (2023)** PSYCHOPATHOLOGY OF LIFELESS SELF. CONCEPTUALIZATION AND LINGUISTIC MODEL IN VINCENT VAN GOGH'S LETTERS TO HIS BROTHER THEO. VIII-INTERNATIONAL EUROPEAN CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENTIFIC RESEARCH. July 13-15, 2023 / Rome, Italy. ISBN: 978-625-367-216-4, by IKSAD Publishing House, pp. 839-852

Докладът въвежда концепцията за „психопатологията на мъртвия Аз“ (Lifeless Self) — клиничен конструкт, произтичащ от несигурна привързаност и траурна динамика в семейството, при която родителите проектират незавършена скръб по починалото дете върху следващото. Използвайки писмата на Ван Гог до брат му Тео (n = 658), анализирани чрез LIWC и SPSS, авторът изследва формирането на идентичност при условия на трайна родителска дезинтеграция и липса на огледална емоционална реакция. Факторният и клъстерен анализ разкриват две доминиращи експресивни фази – ранна рационална, социално ориентирана и късна емоционално фрагментирана, с повишена негативност, морализиране и идентификационна загуба. Изводът е, че Ван Гог изгражда „двойна идентичност“, в която маската на „очаквания син“ подменя автентичната му личност. Артистичният изказ се явява форма на самолегитимация и късен опит за интеграция на разпадната идентичност.

- 15. Manolov, M., Stoyanov, Iv., Georgieva, Zl. (2020).** Social Inheritance of Fear. Open Journal of Social Sciences Vol.8 No.9, September 2020, 1-15 page, DOI:

10.4236/jss.2020.89001.

<https://scirp.org/journal/paperinformation?paperid=102624>

Статията изследва как страховете се предават през поколенията чрез родителските характерови структури и стилове на възпитание. В теоретичната част се интерпретират идеите на Вилхелм Райх и Фриц Риман относно характеровата защита и базовите форми на страх, за да се анализира как психодинамиката на родителя влияе на емоционалното развитие на детето. В емпиричното изследване участват 126 родители и техните деца на възраст между 3 и 8 години. Използвани са въпросниците WIPPF, IBQ и SDQ. Резултатите показват, че високи нива на страх у децата корелират с родителски профили, при които доминират компенсаторно поведение, прекомерно доверие, идеализиране и отсъствие на баланс в родителските роли. Регресионният модел обяснява 74% от вариацията в детския страх. Заключение: подчертава, че несъзнавана тревожност, пренасяна чрез възпитанието, може да доведе до устойчиви модели на несигурност у децата, като терапевтичната интервенция следва да е насочена към корекция на родителските роли и характерови стилизации.

16. Manolov, M. (2019) Influence of Categories of Modernity in the Consciousness of Young People. Psychology, 10, 1077-1094, Scientific Research Publishing Inc., ISSN Online: 2152-7199, ISSN Print: 2152-7180 DOI: 10.4236/https://doi.org/10.4236/psych.2019.

<https://www.scirp.org/journal/paperinformation?paperid=93321>

Статията изследва как младите хора (възраст 20–25 г.) възприемат социално значими категории от хипермодерното време – като пол, насилие, социални мрежи, идеално тяло, гласуване, свобода и др. Основната хипотеза е, че участниците ще обективират значението им, свеждайки ги до рационални и външни описания, без вътрешно осмисляне. Методът включва свободни асоциации към 15 категории, анализирани по съдържание и честота. Резултатите потвърждават, че доминират повърхностни и противопоставящи се асоциации – напр. „власт“ и „престъпление“ към гласуване; „затвор“ и „ограничение“ към брак; „мания“ и „глупост“ към веганство. Свободата и любовта са най-положително оценени, но често идеализирани и представени като „недостижими“. Авторът заключава, че съзнанието на младите хора е доминирано от обективизирано знание и отказ от традиционни ценности, което отразява културната трансформация към фрагментарност, индивидуализъм и потребителски ориентиран живот.

17. Manolov, M., Voznyuk, A. (2019). ON THE PROBLEM OF HUMAN CONSCIOUSNESS: FROM FACTS TO THEORETICAL SPECULATIONS. Библиотека "Диоген", 27(1). УИ "Св.св. Кирил и Методий", COBISS.BG-ID - 1225567716, ISSN: 2367-9549 (Online), ISSN: 1314-2763.

Статията предлага интердисциплинарна концептуализация на човешкото съзнание, базирана на емпирични факти от невронауките, физиката и психологията, както и на философски спекулации. Основната теза е, че съзнанието не е редуцирано до неврофизиологични процеси, а проявява характеристики на

холистична, не-локална, резонансна и креативна система. Представена е теоретична рамка, в която съзнанието се разглежда като динамична структура, съответстваща на квантовите свойства на Вселената и подчинена на принципи като асиметрия, нелинейност и автопойеза. Чрез анализа на функциите на мозъчните хемисфери, потокът на съзнание се интерпретира като среща между субективното и трансцендентното, в която езикът е ключов медиатор на опита. Авторите предлагат модел, в който индивидуалното съзнание възниква чрез интеграция на социални, езикови и екзистенциални структури, а неговата гъвкавост позволява интерпретиране и управление на реалността в условията на свобода. Статията завършва с тезата, че съзнанието може да бъде осмислено единствено през динамиката на неговия поток – като точка на пресичане между минало, настояще и бъдеще.

18. Manolov, M., Stoyanov, Iv., Georgieva, Zl., Trifonova-Dimitrova, P. (2018). Social Inheritance in the Context of Psychology. *Open Journal of Social Sciences*, 7, 50-59. <https://doi.org/10.4236/jss.2019.77005>, ISSN Online: 2327-5960, ISSN Print: 2327-5952 <https://scirp.org/journal/paperinformation?paperid=93676>.

Статията развива теоретична рамка за концептуализиране на социалното наследяване в полето на социалната и развойната психология. Основният изследователски въпрос е как социално-психологически механизми — като родителска символна система, емоционална подкрепа и езиково моделиране — участват в трансгенерационното предаване на нагласи, ценности и когнитивни схеми. Авторите предлагат модел, в който социалното наследяване се осъществява не само чрез икономически и културен капитал, но и чрез преживени емоционални обяснения на реалността в ранна възраст. Акцентът е поставен върху ролята на доверието, емоциите и идентификацията в семейната комуникация. Предложен е изследователски дизайн за бъдещи емпирични проучвания с три поколения (възрастни, родители и деца от 3–8 г.), който да изследва как кризисните възрасти, символният език и семейството изграждат устойчиви поведенчески и когнитивни модели.

19. Manolov, M., Stoyanov, Iv., Georgieva, Zl. (2019). The Role of Bulgarian Proverbs in the Modern Family. *Open Journal of Social Sciences*, 7, 300-317.

Статията изследва социалнопсихологическата функция на българските пословици като механизъм за междугенерационна социална наследственост в контекста на възпитанието, семейните роли и ценностните нагласи. Основният изследователски въпрос е в каква степен кратките езикови структури (пословици) продължават да влияят върху самовъзприятието и възпитателните нагласи на младите хора, и как те се различават от възприетите модели на техните родители. В изследването участват 177 респонденти, които оценяват 30 пословици по значимостта им за себе си и за своите родители. Факторният и клъстерен анализ извеждат пет основни факторни групи, сред които се открояват: авторитарно възпитание, традиционни полови роли и колективистични норми. Резултатите показват ясно изразена промяна в посоката на ценностите при младите — от авторитаризъм към по-гъвкави семейни роли и индивидуализъм, като обаче семейството остава централна стойност. Авторите заключават, че макар

съдържанието на пословиците да се запазва, тяхната интерпретация се променя в контекста на културната динамика и социалните очаквания.

ПУБЛИКУВАНО УНИВЕРСИТЕТСКО УЧЕБНО ПОСОБИЕ

20. Ангелова, В. Книга за учителя по математика за четвърти клас. София, Издателство „Просвета плюс“, 2019, 180 с., ISBN 978-619-222-279-6

Наръчникът „Аз не съм жертва!“ е практическо и образователно помагало, насочено към три основни аудитории: (1) лица, преживели или застрашени от домашно насилие; (2) специалисти в областта на социалната работа, психологията и правото; и (3) студенти по социални и хуманитарни науки, подготвящи се за професионална работа в сферата на превенцията. Структуриран като достъпен наръчник, текстът обхваща широк спектър от теми — от дефиниции и форми на насилие, през психологически профили на жертви и насилници, до стратегии за справяне, изготвяне на план за безопасност и познаване на правата на пострадалите.

Централна роля заема виктимологичният анализ, представен чрез понятия като „цикъл на насилието“, „стокхолмски синдром“, и „трудност на избора“, като се демонстрира как системното насилие води до психологическо и социално обезсилване. Обърнато е внимание на уязвими групи – деца, възрастни, мъже и жени – с практически насоки за институционална и психологическа подкрепа. Наръчникът включва реални примери и казуси от практиката, като същевременно очертава правните възможности за защита според българското и европейското законодателство.

Особен принос на изданието е неговият интегративен подход, съчетаващ образователна, терапевтична и социална перспектива, който го прави приложим в университетска подготовка, професионална практика и самопомощ при кризисни ситуации.

18.05.2025 г.
Гр. Пловдив

ИЗГОТВИЛ:
ДОЦ. Д.ПС.Н. МАНОЛ МАНОЛОВ